

PIGEN SILKE

Af seminarielærer
Asger Thomsen

Her er en film om et lille barn. En film, der kan ses af alle fra spæde til firsårige, samlet om de forunderligste formål. Som anvendelsesmuligheder skal nævnes:

- forældrestudiekredse
- kurser for dagplejemødre
- uddannelser inden for pædagogiske og psykologiske fagområder
- samtalestof for grupper af førskolebørn f.x. i forbindelse med sprogræning
- familiekundskab på folkeskolens ældre klassetrin.

Det er ikke min hensigt her at fremkomme med en opskrift på filmens korrekte pædagogiske anvendelse. Dog blot et kraftigt råd: Snup ikke filmen omkring kaffen i forældreforeningen, men lad den være hele oplægget, således som det gode foredrag ofte er det. Og lad den samme forsamling se

filmen mere end en gang. Det gælder jo mange film og også andre medier, at det af erkendelsesmæssige årsager kan være positivt med et gensyn med det oplevede.

På langs kan filmen ses under mange synsvinkler: den motoriske udvikling, den emotionelle udvikling, den sociale udvikling, sprogudviklingen osv. Se, det bliver en hel del gange, man skal se filmen, og gør man ikke det, vil jeg straks advare imod en alt for specifik betragtningsmåde, thi de enkelte områder tåler knapt at stå alene, og man kan geråde udi megen livsfjern formalisme ved at adskille dem, til eksempel den følelsesmæssige og den sociale udvikling, og især når det drejer sig om børn på så tidlige stadier.

Filmen er ligeledes et godt korrektiv til den gængse psykologi- og pædagogikundervisnings store mundfulde. Flertallet af alment tilgængelige fagbøger om psykologiske og pædagogiske emner opdeler menneskelivet i få og store afsnit kvantitativt nogenlunde ens behandlet, vel ofte bundet af traditionelle krav til en bogs komposition om en harmonisk kapitelinddeling. Man nævner ofte, at 2-årsbarnet har den halve legemshøjde af, hvad det senere opnår. Der sker i det hele taget meget i løbet af de første leveår. Fra barnet begynder at bruge vore ord, opnår det på få måneder et betragteligt ordforråd. Lignelser har altid været meget yndede i psykologien, så lad os da forsøge at forestille os en udviklingsskala i følgende billede: Vi går langs et stakit, hvor stolperne i starten står ganske tæt men med stadig større og større mellemrum markerende de livsfunktioner, vi efterhånden opnår at beherske. Samtidig finder vi mellem stolperne et stigende antal stakitstave, illustrerende at udviklingen starter med få grove elementer og går al differentierings gang. Billedet er såre ufuldkomment i sin fattigdom på dimensioner, men brugbart som alternativt til vor hang til symmetri og anden form for regelmæssighed.

Noget, der på samme måde ofte unddrager sig en revision, er myten: »det normale barn«. Normalitetsbegrebet er i disse år genstand for ivrig diskussion. Filmen bidrager til en sådan. Den kan overhovedet ikke undgå det. Er Silke et typisk barn? Er moderens holdning typisk? Og hvad med miljøet?

Pigen Silke

Producent: Kortfilmrådet
Produceret hos: ASA Film Studio, 1971
Manuskript og instruktion: Lisé Roos
Kamera: Peter Roos, Finn A. Thomsen,
ass.: Troels Kløvedal
Klipning: Jan Billeskov Jansen
assisteret af Chr. Hartkopp
Spilletid: 30 minutter
Kopi: 16 mm. sort/hvid

Vi kan ikke undvære de standardiserede beskrivelser af udviklingsforløbene, men det bør blot ikke lede til kategoriske forventninger hos de implicerede parter.

En nuanceret og grundig beskrivelse af forløb og stadier finder du i bogen: »Førskolealderens psykologi« af Ulla Britta Bruun.

Den diskussion, som filmen eventuelt afføder herom, ville imidlertid nok være godt tjent med, at man først talte lidt om normalitetsbegrebet og dets varianter som fx det statistiske normalitetsbegreb, det socio-kulturelle normalitetsbegreb og optimalitetsbegrebet. Når disse ting er sagt, og man har erkendt, at der på dette felt som ingen andre eksisterer voldsomme »sprog-vanskeligheder«, er man i en diskussion ofte tæt på et ønske om at analysere et givet barns – og ikke det normales – udviklingsniveau udfra begreberne: modning, træning og differentiering. Den schweiziske psykolog Jean Piaget siger herom:

»Betydningen af nervesystemets modning begrænser sig til at åbne mulighed for det, der indtil en vis alder har været udelukket, men en aktualisering er nødvendig, og dette forudsætter andre betingelser, hvoraf den mest umiddelbart indlysende er den funktionelle træning knyttet til handling.

Beviset for, at modningen kun spiller en begrænset rolle, fremgår af det forhold, at selvom de udviklingsstadier, vi netop har beskrevet, altid følger hinanden i en bestemt orden, og ligeledes understadierne, hvilket viser, at der er tale om et »naturligt« og spontant forløb (enhver af dem er nødvendig for forberedelsen af det næste og for fuldendelsen af det foregående), kan man ikke finde faste ældre svarende hertil. Tværtimod finder man en forøget eller forsinket udvikling svarende til de forskellige sociale miljøer og til omfanget af gjorte erfaringer.

Igen er det for at undgå gold formalisme vigtigt at tænke over, at begreberne modning, træning og differentiering gælder alle menneskelivets færdigheder: din måde at administrere dit følelsesregister på – såvel som din beherskelse af musklerne i din højre hånd! Silkes jongleren med beholdere og væsker lader sig blot lettere demonstrere og visualisere end hendes aktuelle evne til at tåle ubehag og nyde behag. Et glimt i filmen har dog et skær af følelsernes ufattelighed over sig: Silke får skænd over sin manglende sociale formåen i samværet med legekammeraterne. Hun kan umiddelbart ikke fatte og bearbejde denne konfrontation. Hun gaber pludselig midt i gråden, distancerer sig fra konflikten og bliver fjern i blikket. Moderen bliver bange over den bristende kontakt, og at genetablere kontakten bliver det vigtigste i situationen, hvilket afføder en betydelig mere positiv hold-

ning hos moderen. Oplever barnet, hvilke psykiske kræfter uden for sig selv, hun pludselig har styrende indflydelse på?

Kan det udvikle sig til et »spil«? Eller et livsmønster?

Det lille barns tilværelse er præget af, hvad vi som voksne, når træningen i nøgternhed er tilendebragt, kalder magi og ikke kalkulerer med i de daglige beslutningsprocesser. Små børn er omgivet af usynlige kræfter, – opdager dem ovenikøbet inde i sig selv, livgivende eller destruktive. Nogle gange kan kræfterne – både egne og andres – styres. Til andre tider er man uhjælpeligt i deres vold.

I følelsernes grammatik for småbørn ser det første bøjningsskema således ud:

Jeg kan (ikke)	Jeg vil (ikke)
du kan (ikke)	du vil (ikke)
han, hun, den, det kan (ikke)	han, hun, den, det vil (ikke)
vi kan (ikke)	vi vil (ikke)
I kan (ikke)	I vil (ikke)
de kan (ikke)	de vil (ikke)

I hælde-scenen ved køkkenvasken må Silke på et tidspunkt konstatere, at hun ikke kan klare det hele. Hun taber lidt af den hårdt oparbejdede selvtillid, og får brug for ros og accept af en præstation, der lige før var mere selvfølgelig for hende. »Filiakankan« siger hun så. Er det sproglig træning? Eller leg med lyd? eller en livsnødvendig trylleformular? Vent ikke svar af Silke. Den følelse, du retter din opmærksomhed mod, er pludselig uden for din rækkevidde! Man kan blive grænseløst misundelig på Silke, der nu og senere får mulighed for at se dette hos sig selv, – under den magiske synsvinkel som filmen allerede fra starten anslår, hvor Silke leger sin lille gemmeleg og *dukker* op – med tryk på dette mærkelige ord, der lader sig bruge til mange ting.

»De magiske år« hedder også en bog af Selma Fraiberg, som beskriver den tilsyneladende irrationelle adfærd, vi kan betragte hos småbørn.

Det lille barn befinder sig – i hvert fald uden for sovende tilstand – hele tiden i komplekse situationer, svimlende fulde af muligheder for at opleve og lære.

Silke bearbejder aktivt morgenbordscenen til en indlæringssituation, en sproglig træning og en social forøvelse. Hvor ofte har vi ikke så travlt med ikke at forsømme en lejlighed til indøvelse af gode manerer, at vi glemmer at registrere, hvad barnet selv viser, at det trænger til at lære lige nu?

(Der var den igen: bordmanerer, normalitet!)

Forresten: Hvad tænker du, når du på filmen ser Silke drikke af sit badevand?

Silke vover sig til slut ud i en afprøvning af sine samværserfaringer, da hun tilbyder at smøre en mad til en person (vigtigt!) uden for billedfeltet og ikke moderen. Der findes praktiske færdigheder, der findes bordmanerer, – og der findes samlivsfærdigheder! Hvordan prioriterer vi i den daglige opdragelse?

Læs om integreret indlæring og opdragelse i bogen »Hvordan børn lærer« af John Holt.

Og pottescenen! Her tilføjes en ny synsvinkel at betragte et barns udvikling under: dimension tage imod – give fra sig.

Læs herom i »Barnet og samfundet« af Erik H. Erikson. Ja, læs – men først og fremmest: se dig øjnene ud af hovedet. For det er filmene øjeblikke, det her. Med øjeblikkets ubegrænsede muligheder! Asger Thomsen

Litteratur nævnt i Asger Thomsens artikel:

Ulla Britta Bruun: Førskolealderens psykologi. Gyldendal, 1970.

Jean Piaget: Psykologi og pædagogik. Hans Reitzel Forlag, 1969.

Selma Fraiberg: De magiske år. Hans Reitzel Forlag, 1971.

John Holt: Hvordan børn lærer. Hans Reitzel Forlag, 1969.

Erik H. Erikson: Barnet og samfundet. Hans Reitzel Forlag, 1971.

BARN OG KAMERA

af filmens instruktør
Lise Roos

Perspektivet med filmen *PIGEN SILKE* er egentlig en endeløs række af film, som på forskellig vis beskæftiger sig med udviklingspsykologiske træk fra børns liv.

Man kunne tænke sig kæder af film, som fulgte et bestemt barns udvikling fra fødslen og årligt tilbagevendende indtil engang i puberteten. Og man kunne tænke sig film, som skildrede eksakte og i afsluttet form generelle problemer – som er væsentlige for børn, deres forældre og andre omgivelser, som f.eks. søskendejalousi, enlige mødre og deres problemer med deres børn, forskellige handicap, livet på institutioner osv. osv.

Men filmmediet er, så godt det end kan fungere, et meget vanskeligt medium at anvende i forholdet til at indfange børns dagligdags og naturlige forhold til sig selv og omgivelserne.

Apparatet er i sig selv stort og forstyrrende og må nødvendigvis betjenes og fungere rigtigt på de rette tidspunkter.

Man ved hvad et barn på det og det udviklingstrin kan eller burde kunne og forsøger at fremkalde den ønskede reaktion ved at placere barnet på rette sted, omgivet af de rette genstande osv. – klar til optagelse. Og så løber barnet pludselig væk fra kameraet og foretager sig noget helt andet, fordi det måske føler sig fastlåst og iagttaget – eller det flytter sig et par katastrofale meter til den ene side, vender ryggen til og har fundet på noget helt nyt at foretage sig med de kendte genstande. Eller den kendteste af den slags reaktioner – barnet giver sig til at optræde foran kameraet og ingen kan føre det tilbage til den planlagte situation.

Det kan være utrolig anspændende at være forventende og ville gennemføre en bestemt situation med et barn – i filmsammenhæng. Og resultatet står ofte i en sørgelig kontrast til anstrengelserne og indsatsen.

Det var med dette kendskab til problemerne og på basis af nogle mere eller mindre »naturlige« spillefilmsforsøg med børn, at jeg sammen med en fotograf fik ideen til at skildre et barn i sine egne omgivelser – som bare skulle udtrykke sig selv som det iøvrigt var under normale omstændigheder, igennem et ca. dagsforløb. Og det var da nærliggende at vælge det barn der var nærmest, og som iøvrigt kunne deltage i dette første eksperiment sammen med mig, nemlig min datter Silke, som da første gang var to år gammel.

Og fra de første optagelser og frem til nu, hvor vi bl.a. følger Silke videre i hendes oplevelser af en nyfødt lillesøster, har det været helt klart at resultaterne i høj grad har med film-indspilningsformen at gøre.

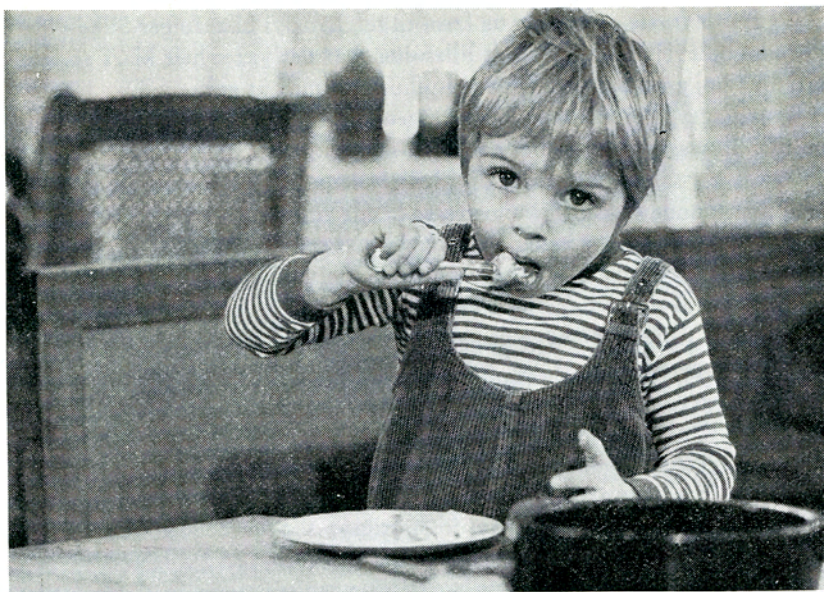
Grundlaget er et afslappet og afventende forhold til barnet fra hele filmholdet. Specielt vigtigt er det måske at nævne, at der under optagelserne til *TRE ÅR* var sat stationært lys op i lejlighedens, for Silke, centrale dele – så man nogenlunde fleksibelt kunne følge hende rundt uden større besvær.

Vi planlagde derfor heller ikke nogle af hendes reaktioner på grundlag af mit eller andres kendskab til børn og specielt hende, men lod sig udspille foran kameraet, hvad der ligesom kom. Og dette noget der kommer viser sig i mange tilfælde at have generel værdi og være noget som bare er udtryk for en person i udvikling, selv med os tilstede foran og bagved kamera, lysopstillinger og mikrofoner.

Principielt kan barnet hele tiden, uden at noget afbrydes stift eller unaturligt, henvende sig til filmholdet – og de svarer hende eller deltager i hvad hun forventer af dem. Og resultatet af vores erfaringer hermed er, at jo mere afslappet dette foregår, jo hurtigere slipper hendes interesse for apparatur og fremmed tilstedeværelse og hun fordyber sig igen i sit eget, med den for alderen naturlige koncentration omkring sine forskellige formål.

Jeg tror at man på denne basis af gensidig tillid, som handler om først og fremmest at undgå at fremmedgøre filmsituationen for barnet (ved at afbryde optagelsen når barnet ikke reagerer som forventet – eller prøve at aflede det i situationen osv.) kan opnå noget af den samme afslappethed, som vi efterhånden arbejdede os frem til med Silke, med forskellige børn i vidt forskellige situationer og simpelthen ad den vej få et dokumentarisk materiale frem, som har generel betydning dels som supplement til undervisning og dels som oplysende, orienterende stof for forældre, institutioner og hvem barnet ellers er omgivet af under sin opvækst.

Lise Roos, 1971

Denne pjece, der er udgivet af Statens Filmcentral, udleveres gratis til brug i forbindelse med forevisning af filmen. – Henvendelse til Statens Filmcentrals hovedkontor, Vestergade 27, 1456 København K, eller Jyllandskontoret, Lundingsgade 33, 8000 Århus C.